Valtiovarainvaliokunnan maatalousjaoston kuuleminen 21.10.2022
Maa- ja metsätalousministeriö

Biotalousneuvos Anne Vehviläinen

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023 - Tilannekatsaus luonnonvara- ja biotalouden edistämisestä hallinnonalalla ja rahoitus momenteittain 2023

1. Tilannekatsaus luonnonvara- ja biotalouden edistämisestä hallinnonalalla

Maa- ja metsätalousministeriön tehtäviin kuuluu mm. uusiutuvia luonnonvaroja ja niiden kestävää käyttöä, biotaloutta, ympäristöä ja ilmastoa sekä näitä koskevien asioiden yhteensovittaminen ministeriön toimialalla. Biotaloudella tarkoitetaan taloutta, joka käyttää uusiutuvia luonnonvaroja ravinnon, energian, tuotteiden ja palvelujen tuottamiseen.

Suomen huhtikuussa 2022 päivitetyn biotalousstrategian mukaan maa- ja metsätalousministeriön vastuulle kuuluu toimenpiteitä metsäsektorilla, elintarvikesektorilla, energiasektorilla, vesi- ja kalataloussektorilla ja biotalouden palveluissa mukaan lukien luontomatkailu sekä alueellisten biotalouksien kehittämistä.

Ennakkotietojen mukaan biotalous muodosti 17 prosenttia Suomen kansantalouden tuotoksesta ja 12 prosenttia arvonlisäyksestä vuonna 2021. Osuudet ovat pysyneet lähes muuttumattomina viimeiset kymmenen vuotta. Biotalouden tuotoksen volyymi kasvoi viime vuonna kolme prosenttia, ollen 78,7 miljardia euroa.

Ennakkotietojen mukaan biotalouden arvonlisäys oli 27 miljardia euroa vuonna 2021. Biotalouden arvonlisäys laski lähes kaikilla sektoreilla poikkeuksena metsä- ja energiasektorit, joilla muutos oli positiivinen. Suomen biotalous perustuu edelleen vahvasti metsäsektoriin, jonka osuus oli 35 prosenttia koko biotalouden arvonlisäyksestä. Elintarvikesektori (16 prosenttia arvonlisästä) on puurakentamisen (19 prosenttia arvonlisästä) ohella biotalouden suurimpia toimialoja

Biotalouden toimialat työllistivät viime vuonna 302 800 henkilöä. Työllisten määrä palautui lähes koronapandemiaa edeltävälle tasolle ja on työllisten määrästä 11 prosenttia. Maatalous oli edelleen biotalouden suurin työllistäjä 64 700 henkilöllä, vaikka työllisten määrä on laskenut tasaisesti. Työllisten määrä väheni edelleen myös massa- ja paperiteollisuudessa. Muilla biotalouden toimialoilla työllisten määrä kuitenkin kasvoi.

Biotalouden palvelut työllistivät 34 400 henkeä, mikä oli yhdeksän prosenttia vähemmän kuin ennen korona-pandemiaa. Vuoden takaiseen verrattuna työllisten määrä kasvoi eniten elintarviketeollisuudessa, puutuoteteollisuudessa, rakentamisessa ja biotalouden palveluissa. Näille aloille työllistyi yhteensä 5 000 henkeä.

Luonnonvara- ja biotalouden edistämisen määrärahat momenteittain:

30.01.05 Luonnonvarakeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Luonnonvarakeskus (Luke) on tutkimus- ja asiantuntijaorganisaatio, joka tuottaa tietoon perustuvia ratkaisumalleja ja palveluita asiakkailleen sekä lisäarvoa uusiutuviin luonnonvaroihin perustuvalle kestävälle ja kilpailukykyiselle elinkeinotoiminnalle. Lisäksi Luke tukee yhteiskunnan luonnonvaroihin ja luonnonvaratalouteen liittyvää päätöksentekoa. Luken toimintaa ohjaavat strategiset päämäärät ovat ilmastoviisas hiilenkierto, sopeutumis- ja palautumiskykyinen biotalous, kannattava ja vastuullinen

alkutuotanto sekä biokiertotalous. Vuoden 2023 valtion talousarvioon esitetään Luken toimintamenomomentille nettomäärärahaa 79 195 000 euroa.

Vahva eteenpäin suuntaava tutkimus edellyttää huipputason tutkimusalustoja ja –infrastruktuureja. Siksi Luke on käynnistänyt tutkimusinfrojen kehittämishankkeita, joiden tarkoituksena on luoda edellytykset huipputasoisen ruoka- ja luonnonvaratutkimuksen tekemiselle pitkälle tulevaisuuteen. Hankkeiden toteutus on vaikeutunut toimintamenomäärärahojen kehysleikkausten takia. Tutkimusinfrastruktuurien kehittämistä koskevien suunnitelmien etenemisen varmistamiseksi TAE 2023 täydennyksenä esitetään valtuutta, jolla Luonnonvarakeskus oikeutettaisiin tekemään Jokioisten toimipaikan tutkimusnavetan uudisrakennuksia koskeva vuokrasopimus siten, että siitä aiheutuu menoja vuonna 2024 (5 kk) 1,04 M€ ja vuoden 2024 jälkeen enintään 48,96 M€.

Momentti 30.01.22. Tutkimus ja kehittäminen

Maa- ja metsätalousministeriön tutkimuksen ja kehittämistoiminnan perustehtävä on tuottaa ennakoivasti tietoa, osaamista ja innovaatioita päätöksenteon tueksi, elinkeinojen kilpailukyvyn kehittämiseksi, maaseudun elinvoimaisuuden edistämiseksi sekä uusiutuvien luonnonvarojen kestävän käytön turvaamiseksi.

Ministeriön Tutkimus- ja kehittäminen -momentin (30.01.22) suuruus vuonna 2023 on 1 943 000 euroa ja sitä käytetään pääasiassa virastoilta, laitoksilta tai muilta organisaatioilta hankittavista, maa- ja metsätalousministeriön toimialan strategista ohjaamista ja kehittämistä tukevista tutkimuksista, selvityksistä sekä arvioinneista aiheutuviin kuluihin.

Määrärahalla rahoitetaan myös EU:n tutkimus- ja kehittämisohjelmiin (Horisontti Eurooppa kumppanuudet, Life) liittyvien suomalaisten hankkeiden kansallisia rahoitusosuuksia. Vuonna 2023 on momentilla tarkoitus osallistua ainakin Suomen muovitiekartan toimeenpanoa ja päämääriä edistävän PlastLIFE sekä Itämeren monimuotoisen luonnon turvaamisen tähtäävä LIFE IP BIODIVERSEA hankkeiden kansalliseen rahoitukseen sekä EJP SOIL (European Joint Programme Cofund on Agricultural Soil Management) ulkoisen haun rahoitukseen.

Momentilta rahoitetaan myös EU:n 9. tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelman Horisontti Eurooppa –ohjelman kumppanuusohjelmien hakuja, joista vuonna 2023 avautuu kestävää sinistä biotaloutta edistävä Sustainable Blue Economy Partnership (SBEP).

Määräraha on sisältänyt vuosina 2021-22 myös maankäyttösektorin ilmastopolitiikan tutkimus- ja innovaatio-ohjelman rahoituksen (yhteensä 16 M€); ohjelman hankkeet jatkuvat vuoden 2023 loppuun.

30.40.22. Luonnonvara- ja biotalouden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille budjetoidaan luonnonvara- ja biotalouden kehittämiseen tarkoitettuja määrärahoja ja se antaa hyvät mahdollisuudet esim. useita toimialoja koskevien kehittämishankkeiden toteuttamiseen.

Vuoden 2023 talousarviossa momentille esitetään määrärahaa 14,966 milj. euroa, missä vähennystä vuoden 2022 varsinaiseen talousarvioon verrattuna on -15,511 milj. euroa. Vähennys aiheutuu lähinnä hallitusohjelman määräaikaisen maankäyttösektorin ilmastopolitiikan rahoituksen päättymisestä.

Vuoden 2023 määrärahan arvioitu käyttö eri kokonaisuuksiin:

	milj. euroa
1. Maankäyttösektorin ilmastokestävät toimenpiteet (RRF)	3,000
2. Ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelma	6,000
3. Luonnon monimuotoisuutta vahvistavat toimet	0,120
4. Luonnonvara- ja biotalouden kokeilu- ja kehittämishankkeet:	
- Suomen biotalousstrategian toimeenpano	1,200
- Kansallisen metsästrategian toimeenpanoa tukevat hankkeet	1,900
- Luonnonvara- ja biotalouden muut kokeilu- ja kehittämishankkeet	0,796

- Luonnonvaratalouden tietojärjestelmien kehittäminen ja ylläpito - Kalastusta koskevien sopimusten valvonta, kalastuslupien myynnin järjestäminen (Teno- ja Näätämöjoki)	0,760 0,190
5. Ilmastolain toimeenpano	1,000
Yhteensä	**14,966**

1.1. Hallitusohjelman mukaiset toimenpiteet

Maankäyttösektorin ilmastokestävät toimenpiteet (RRF)

Suomen kestävän kasvun ohjelmaan kuuluu yhteensä 8,5 miljoonan euron investointi maankäyttösektorin ilmastokestäviin toimenpiteisiin metsätaloudessa vuosina 2022-2025. Investoinnin tavoitteena on rahoittaa kehittämis- ja koulutushankkeita, joilla tuetaan metsätalouden ilmastonmuutokseen sopeutumista ja ilmastonmuutoksen riskienhallintaa sekä luonnon monimuotoisuutta. Avoimen hankehaun kautta valittavissa hankkeissa kehitetään ilmastokestävyyttä ja luonnon monimuotoisuutta turvaavia metsänhoidon ja –käsittelyn menetelmiä huomioiden myös peitteisen metsänkasvatuksen kehitystarpeet, parannetaan metsätalouden arvonmuodostusta, tehostetaan metsätoimenpideketjuja, tuotetaan uusia kansallisesti ja globaalisti hyödynnettäviä innovaatioita tai toteutetaan em. teemoja tukevia koulutushankkeita. Menetelmien kehittymisen avulla metsätaloudessa voidaan siirtyä kohti paremmin kohdennettuja ja monimuotoisempia hakkuu- ja kasvatusmenetelmiä, joissa muun muassa maaperä ja luontoarvot sekä vesien suojelu huomioidaan nykyistä vahvemmin (*täsmämetsätalous*).

Investoinnin ensimmäisessä vaiheessa maa- ja metsätalousministeriö järjesti 9.11.–15.12.2021 ensimmäisen hankehakukierroksen metsien ilmastokestävyyttä ja luonnon monimuotoisuutta tukeville metsätaloushankkeille. Haun perusteella valittiin rahoitettavaksi viisi hanketta. Hankkeita rahoitettiin ensimmäisellä hakukierroksella yhteensä 3,8 miljoonalla eurolla. Maa- ja metsätalousministeriö on toteuttanut toisen hankehaun 8.9.2022–11.10.2022. Siinä on tarkoitus rahoittaa kehittämis- ja koulutushankkeita yhteensä noin 4,7 miljoonalla eurolla. Hankkeiden tulee käynnistyä alkuvuodesta 2023 ja päättyä viimeistään marraskuussa 2025.

Ravinteiden kierrätyksen kärkihanke ja ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelman lisärahoitus

Maa- ja metsätalousministeriön käynnissä olevan ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelman tavoitteena on biomassojen prosessoinnin, kierrätyslannoitevalmisteiden tuotannon ja tuotekehityksen, ravinteiden kierrätyksen logistiikan ja palveluratkaisujen edistäminen sekä korkean jalostusasteen tuotteiden kehittäminen biomassoista osana biokiertotalouden ratkaisukokonaisuuksia. Tavoitteena on lisäksi edistää ravinteiden kierrätykseen ja resurssitehokkuuteen sekä biokaasuun liittyvää osaamista ja edistää kokeilujen kautta innovaatioiden siirtymistä tuotantomittakaavan toiminnaksi. Ohjelma on suunnattu ensisijaisesti pienille ja keskisuuriille yrityksille. Ohjelma edistää välillisesti myös vesiensuojelua ravinteiden kierrätyksen tehostumisen kautta.

Ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelman toinen kausi alkoi vuonna 2020. Lokakuuhun 2022 mennessä ravinteiden tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiohankkeisiin on tehty 38 myönteistä päätöstä (hakemuksia yhteensä 76 kpl) ja määrärahaa on sidottu hankkeisiin yhteensä 5 114 332 €. Viimeisten päätösten valmistumisten myötä tuen määrä voidaan vahvistaa. Vuoden viimeinen hakujakso päättyy 31.10.2022.

Vuoden 2023 talousarvioesityksessä Ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelman tutkimus- kehittämis- ja innovaatiohankkeisiin ja tiedonvälitykseen on varattu 6 milj. Toimijakentän kiinnostus rahoitusta kohtaan on ollut vilkasta ja rahoitus mahdollistaa lannoitetuotannon omavaraisuutta sekä ruuan- ja uusiutuvan energiantuotannon huoltovarmuutta tukevien kehittämishankkeiden käynnistämisen ja sitä kautta toimialan kehittymistä.

Ensi vuoden valintajaksot päättyvät 31.1., 31.3., 31.8. ja 31.10.2023. Hankkeiden tulee päättyä ennen vuoden 2024 loppua. Hakemusten perusteella myönnettävien hanketukien lisäksi toteutetaan valtakunnallista ravinteiden kierrätyksen viestintää, teemahakuja ja kokeiluohjelmasta tehdään ulkopuolisen tahon toimesta talven 2022-2023 aikana väli/vaikuttavuusarviointi, joka koskee sekä ohjelman ensimmäistä

kautta, että nyt käynnissä olevaa toista kautta.

Rahoituksen myöntäminen perustuu valtioneuvoston asetukseen 382/2016, jonka päivitys on valtioneuvoston käsittelyssä (RV) 20.10.2022. Päivitysesityksessä ehdotetaan muutettavaksi asetuksen 4 §:n 5 momenttia siten, että asetuksen mukaista tukea voidaan myöntää valtion talousarviossa osoitettujen varojen rajoissa vuoden 2024 loppuun saakka, ja 26 §: ää muutetaan siten, että asetus on voimassa 31 päivään joulukuuta 2025. Asetuksen sisältö säilyisi muilta osin muuttumattomana. Tällä hetkellä rahoitusta voidaan myöntää vain vuoden 2022 loppuun saakka.

Biotalousstrategian toimeenpanoa tukevat hankkeet ja muut luonnonvara- ja biotalouden kehittämishankkeet

Biotalousstrategian toimeenpanoa tukeviin kehittämishankkeisiin on käytettävissä noin 1,2 milj. euroa vuonna 2023.

Määrärahalla tuetaan Suomen päivitetyn biotalousstrategian toimeenpanoa painottaen oikeudenmukaista siirtymää, biotalouden arvonlisän nostamista sekä uusien tuotteiden ja ratkaisujen kehittämistä.

Kansallisen biotalousstrategian visio on ”Kestävästi kohti korkeampaa arvonlisää”. Strategian tavoitteet ovat

- luoda kilpailukykyisiä ja innovatiivisia biotalouden ratkaisuja maailmanlaajuisiin ongelmiin
- synnyttää sekä kotimaahan että kansainvälisille markkinoille uudistavaa liiketoimintaa, joka tuo hyvinvointia koko Suomelle
- lisätä materiaalien resurssiviisasta käyttöä ja kierrätystä sekä hyödyntää sivuvirtoja
- vähentää riippuvuutta uusiutumattomista – erityisesti fossiilisista – raaka-aineista
- varmistaa ekologista kestävyyttä, sosiaalista oikeudenmukaisuutta sekä uusiutuvien luonnonvarojen uusiutumiskykyä ja vahvistaa biotalouden laajapohjaista osaamista
- vahvistaa ja uudistaa teknologiaperustaa

Lisäksi momentin määrärahasta käytetään noin 0,800 milj. euroa muihin luonnonvara- ja biotalousalaa edistäviin kokeilu- ja kehittämishankkeisiin.

Metsästrategian toimeenpanoa tukevat hankkeet

Metsästrategian toimeenpanoa tukeviin hankkeisiin on vuonna 2023 käytettävissä yhteensä noin 1,9 milj. euroa. Summa pitää sisällään myös muun metsäalan kehittämisrahoituksen, esim. METSO-ohjelman valtakunnallisten hankkeiden rahoituksen (noin 0,430 milj. euroa).

Metsäpolitiikan toimeenpanoa ohjaa Kansallinen metsästrategia hallitusohjelmassa päätettyjen painotusten mukaisesti. Metsästrategiaa päivitetään parhaillaan. Metsäneuvoston hyväksymä visio Kansalliselle metsästrategia 2035:lle on ”Kasvavaa hyvinvointia metsistä ja metsille”. Metsästrategialle asetetut strategiset päämäärät ovat:

- Suomi on kilpailukykyinen toimintaympäristö uudistuvalle ja vastuulliselle metsäalalle.
- Metsät ovat aktiivisessa, kestävässä ja monipuolisessa käytössä.
- Vahvistamme metsien elinvoimaisuutta, monimuotoisuutta ja sopeutumiskykyä.
- Vahvistamme tiedolla johtamista ja osaamista metsäalalla.

MMM:n vuonna 2023 rahoittamat hankkeet tulevat liittymään hallitusohjelman mukaisesti kokonaiskestävyyden edistämiseen, kestävän metsänhoidon ml. ilmastokysymykset, talousmetsien luonnonhoidon ja luontotiedon käytön edistämiseen, metsänomistusrakenteen kehittämiseen sekä metsäalan tutkimus- ja kehitystoimintaan.

.